Series JBB/1

SET-4

कोड नं.
Code No. **52/1**

रोल नं.
Roll No. | | | | | | | | |

परीक्षार्थी कोड को उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर अवश्य लिखें।
Candidates must write the Code on the title page of the answer-book.

(I) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **15** हैं।	(I) Please check that this question paper contains **15** printed pages.
(II) प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिए गए कोड नम्बर को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर लिखें।	(II) Code number given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
(III) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में **18** प्रश्न हैं।	(III) Please check that this question paper contains **18** questions.
(IV) **कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, उत्तर-पुस्तिका में प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।**	(IV) **Please write down the Serial Number of the question in the answer–book before attempting it.**
(V) इस प्रश्न-पत्र को पढ़ने के लिए 15 मिनट का समय दिया गया है। प्रश्न-पत्र का वितरण पूर्वाह्न में 10.15 बजे किया जाएगा। 10.15 बजे से 10.30 बजे तक छात्र केवल प्रश्न-पत्र को पढ़ेंगे और इस अवधि के दौरान वे उत्तर-पुस्तिका में कोई उत्तर नहीं लिखेंगे।	(V) 15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

संस्कृतम्

SANSKRIT

अवधि : होरात्रयम् | *पूर्णाङ्काः : 80*

निर्धारित समय : 3 घण्टे | *अधिकतम अंक : 80*

Time allowed : 3 hours | *Maximum marks : 80*

खण्डः क : अपठितांश-अवबोधनम् (अपठितांश-अवबोधन) SECTION A: Unseen Reading Comprehension		10 अङ्काः
खण्डः ख : रचनात्मककार्यम् (रचनात्मक कार्य) SECTION B : Writing Skills		15 अङ्काः
खण्डः ग : अनुप्रयुक्तव्याकरणम् (अनुप्रयुक्त व्याकरण) SECTION C : Applied Grammar		25 अङ्काः
खण्डः घ : पठित-अवबोधनम् (पठित-अवबोधन) SECTION D : Reading Comprehension		30 अङ्काः

निर्देशाः :

Instructions :

(i) अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति।
इस प्रश्न-पत्र में चार खंड हैं।
The question paper has four sections.

(ii) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।
प्रत्येक खंड के उत्तर एक ही जगह पर क्रम से लिखने होंगे।
The answers to each section must be written at one place.

(iii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
प्रश्न-पत्र के अनुसार प्रश्न-संख्या अवश्य ही लिखनी होगी।
Write the question number according to the question paper.

(iv) सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि **संस्कृतेन** लेखनीयानि।
सभी प्रश्नों के उत्तर **संस्कृत** में लिखिए।
Answer all the questions in ***Sanskrit****.*

खण्डः – क (SECTION – A)

अपठितांश–अवबोधनम् (अपठितांश–अवबोधन)

Unseen Reading Comprehension

10 अङ्काः

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत। 10

निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए।

Read the following prose passage and write the answer of the given questions in Sanskrit.

सुन्दरराजः राजदेवस्य गृहे उद्योगी आसीत्। सः राजदेवे विशेषविश्वासं प्रदर्शयति स्म। राजदेवः सीतारामनामकम् अन्यं कमपि युवकम् उद्योगे नियोजितवान्। तम् उक्तवान् च– ''सीताराम! सुन्दरराजः दशवर्षाणि यावत् मम गृहे उद्योगित्वेन सहायकः आसीत्, तथापि सः मयि विश्वासं न स्थापितवान्। अत एव सः अत्र उद्योगं परित्यक्तवान्। उद्योगिनः स्वामिनि विश्वासं कुर्युः सदा'' इति धारणा। एकदा सीतारामः सुन्दरराजं मिलित्वा अवदत् यत् ''भवान् राजदेवगृहे दश वर्षाणि यावत् कार्यं कृतवान् खलु? अतः तत्र कथं व्यवहरणीयम् इति विषये मां किञ्चित् सुस्पष्टं वदतु'' इति। ''राजदेवः सज्जनः। तद्विषये मया वक्तव्यं किमपि नास्ति। भवान् तत्र कमपि क्लेशं न अनुभविष्यति'' इति उक्तवान् सुन्दरराजः। तच्छ्रुत्वा सीतारामः प्रसन्नतया तत्र विश्वस्तः सन् कार्यं कर्तुं प्रारभत। उक्तञ्च ''विश्वासः फलदायकः महत्सु'' इति।

(अ) एकपदेन उत्तरत। (केवलं प्रश्नद्वयम्) 1×2=2

एक शब्द में उत्तर दीजिए। (केवल दो प्रश्न)

Answer in one word. (Only two questions)

(i) सुन्दरराजः कस्य गृहे उद्योगी आसीत्?

(ii) राजदेवः अन्यं कम् उद्योगे नियोजितवान्?

(iii) सुन्दरराजः कति वर्षाणि पर्यन्तं राजदेवस्य गृहे उद्योगित्वेन सहायकः आसीत्?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत। (केवलं प्रश्नद्वयम्) 2×2=4

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए। (केवल दो प्रश्न)

Answer in a complete sentence. (Only two questions)

(i) सीतारामः सुन्दरराजं मिलित्वा किं कथितवान्?

(ii) राजदेवः कीदृशः व्यक्तिः आसीत्?

(iii) कः कस्योपरि विश्वासं न स्थापितवान्?

(स) अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत। 1

इस अनुच्छेद के लिए उपयुक्त शीर्षक संस्कृत में लिखिए।

Write the appropriate title for this passage in Sanskrit.

(द) यथानिर्देशम् उत्तरत। (केवलं प्रश्नत्रयम्) 1×3=3

निर्देशानुसार उत्तर दीजिए। (केवल तीन प्रश्न)

Answer according to instructions. (Only three questions)

(i) 'असीत्' इत्यस्या: क्रियाया: कर्तृपदं किम्?

(क) सीताराम: (ख) सुन्दरराज: (ग) राजदेव:

(ii) 'राजदेव: सज्जन:' अनयो: पदयो: विशेषणं किम्?

(क) दुर्जन: (ख) परिजन: (ग) सज्जन:

(iii) 'कष्टम्' इत्यस्य पदस्य क: पर्याय: अत्र आगत:?

(क) क्लेशम् (ख) करुणम् (ग) असह्यम्

(iv) अनुच्छेदे 'दुर्जन:' पदस्य क: विपर्यय: आगत:?

(क) परिजन: (ख) सज्जन: (ग) विश्वास:

खण्ड: –ख (SECTION – B)

रचनात्मककार्यम् (रचनात्मक कार्य)

Writing Skills 15 अङ्का:

2. मातरं प्रति लिखितम् अध: पत्रं मञ्जूषापदसहायतया पूरयित्वा पुन: लिखत। ½×10=5

माता को लिखे गए निम्नलिखित पत्र को मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से पूर्ण कर पुन: लिखिए।

Complete the following letter written to your mother, with the help of word given in the box and rewrite the same.

(i) ....

शिमलात:,

दिनाङ्क: ....

परमपूज्यमात:!

सादरं प्रणामा:।

अहं कुशल: अत्र तत्रापि कामये। भवत्या:पत्रम् प्राप्य मनसि सन्तोष: (ii)..........। मम भ्राता (iii).............. स्वस्थ: इति हर्षस्य विषय:। स: मम अध्ययनस्य (iv)............ च विषये चिन्तित: आसीत्। अहं पञ्चवादने (v)............. यथानिर्दिष्टं (vi)..............करोमि (vii)............... च पठामि। नववादने विद्यालयं (viii) .... । चतुर्वादने (ix) .... आगच्छामि। सप्तवादने गृहकार्यं करोमि। पितृमहाभागानां प्रणामा: कथनीया:।

भवत्या: आज्ञापालक: (x) ....।

प्रदीप:

मञ्जूषा

पुत्रः, विद्यालयात्, व्यायामं, स्वास्थ्यस्य, जातः, कावेरीछात्रावासः, इदानीम्, तदनन्तरं, उत्थाय, गच्छामि

3. अधः प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया **पञ्च** वाक्यानि संस्कृतेन लिखत। 1×5=5

नीचे दिए गए चित्र को देखकर मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से **पाँच** संस्कृत वाक्यों में वर्णन कीजिए।

Describe the following picture in **five** Sanskrit sentences with the help of the words given in the box below.

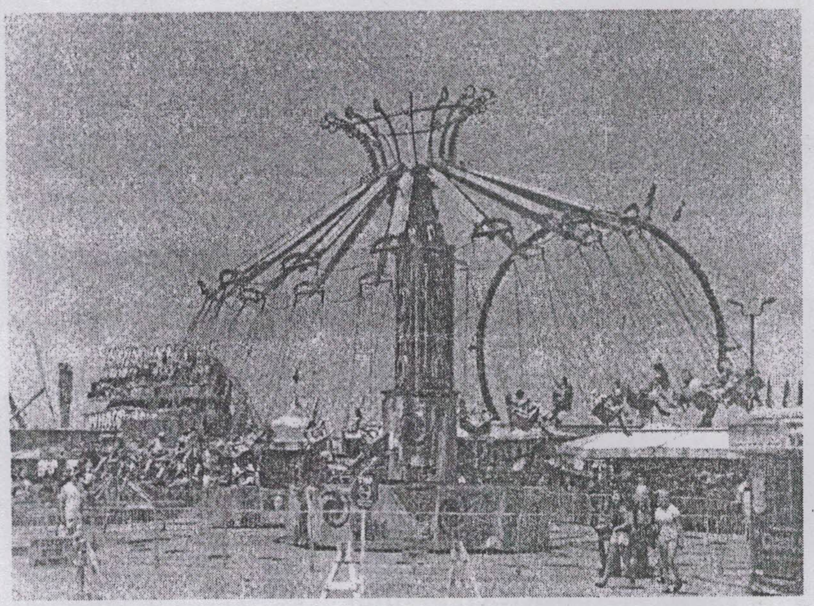

मञ्जूषा

द्वे, बालिके, बहवः, नीत्वा, लोकाः, इतस्ततः, मेलकं, श्वेतवस्त्रम्, श्यामवस्त्रम्, गोलचक्रिका, उपविशन्ति, अनुभवन्ति, आनन्दम्, बहिः, दृश्यम्

अथवा (OR)

मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां साहाय्येन निम्नलिखितं विषयम् अधिकृत्य **पञ्चभिः** संस्कृतवाक्यैः एकम् अनुच्छेदं लिखत। 1×5=5

मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से निम्नलिखित विषय पर **पाँच** संस्कृत वाक्यों में एक अनुच्छेद लिखिए।

Write a paragraph in **five** Sanskrit sentences on the following topic with the help of the words given in the box.

देशभक्तिः

मञ्जूषा

स्वमातृभूमिं, भावना, सैनिकाः, रक्षकाः, स्वतन्त्रतायाः, राष्ट्रम्, संस्कृतिः, रक्षाम्, कुर्वन्ति, भारतीयाः, विचाराः, वीराः, माता, भूमिः, मानवम्, आत्मबलिदानम्

4. अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषया अनूद्य लिखत। (केवलं वाक्यपञ्चकम्) 1×5=5

निम्नलिखित वाक्यों को संस्कृत भाषा में अनुवाद करके लिखिए। (केवल पाँच वाक्य)

Translate into Sanskrit and write the following sentences. (Only five sentences)

1. गोपाल गीत गाता है।
2. हम सब सिनेमा देखते हैं।
3. रमा कल कोलकाता जायेगी।
4. कल श्याम कहाँ था?
5. तुम सब कलम से लिखो।
6. बच्चा भालू से डरता है।
7. क्या वे सब पढ़ें ?

1. Gopal sings a song.
2. We see picture.
3. Rama will go to Kolkata tomorrow.
4. Where was Shyam yesterday ?
5. All of you write by pen.
6. The child fears from bear.
7. May they study ?

खण्डः –ग (SECTION – C)

अनुप्रयुक्तव्याकरणम् (अनुप्रयुक्त व्याकरण)

Applied Grammar **25 अङ्काः**

5. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदेषु सन्धिं सन्धिविच्छेदं वा कृत्वा लिखत। (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) 1×4=4

निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों में सन्धि अथवा सन्धि-विच्छेद करके लिखिए। (केवल चार प्रश्न)

Write the underline words of the following sentences after joining or disjoining Sandhi's. (Only four questions)

(i) शत्रोः अपि शिरः+छेदः न करणीयः।

(ii) भासमानं निजभवनम् अपश्यत्।

(iii) आकाशः मेघैः आच्छन्नः आसीत्।

(iv) हे कल्याणि ! सर्वदा सत्+मार्गम् अनुसरतु।

(v) अयोग्यः पुरुषः नास्ति योजकस्तत्र दुर्लभः।

6. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समासं विग्रहं वा प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत। (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) 1×4=4

निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों का समास अथवा विग्रह दिए गए विकल्पों में से चुनकर लिखिए। (केवल चार प्रश्न)

Choose and write the correct compound or expounded forms of the underlined words in the following sentences. (Only four questions)

(i) सः स्थितप्रज्ञः इति को न जानाति।

(क) स्थिता प्रज्ञा यस्य सः (ख) स्थितं प्रज्ञं यस्य सः (ग) स्थितः प्रज्ञः यस्याः सा

(ii) मुनिः राजानं यथेष्टम् अभ्यनन्दत्।

(क) इष्टेन अनतिक्रम्य (ख) इष्टाय अनतिक्रम्य (ग) इष्टम् अनतिक्रम्य

(iii) कुशलवौ रामम् प्रणमतः।

(क) कुशः च लवः च (ख) कुशम् लवः च (ग) कुशः लवौ च

(iv) स भारस्य वेदनया क्रन्दति स्म।

(क) भारवेदनाः (ख) वेदनाभारेण (ग) भारवेदनया

(v) रामः मृगस्य पश्चात् धावति स्म।

(क) अनुमृगम् (ख) मृगपश्चात् (ग) अनुमृगः

7. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रकृति–प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा उचितम् उत्तरं विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत। (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) 1×4=4

निम्नलिखित वाक्यों में रेखांकित पदों में प्रकृति–प्रत्ययों को जोड़कर या पृथक् करके उचित उत्तर विकल्पों में से चुनकर लिखिए। (केवल चार प्रश्न)

Write the underlined words of the following sentences after joining or disjoining suffixes to roots or words, selecting the correct answer from the options given below. (Only four questions)

(i) नृत्यातिरिक्तं का तव विशेषता।

(क) विशेष+तमप् (ख) विशेष+तल् (ग) विशेष+क्त

(ii) सर्वेषु जननी वत्सला।

(क) वत्सल+टाप् (ख) वत्सल+अ (ग) वत्सला+तल्

(iii) स्थिर+त्व लाघवम् मृजा।

(क) स्थिरात्वम् (ख) स्थिरता (ग) स्थिरत्वम्

(iv) बुद्धिः बलवती।

(क) बलवत्+ङीप् (ख) बलवत्+टाप् (ग) बलवत्+मतुप्

(v) रामानन्दः एकः श्रेष्ठः धर्म+ठक् अस्ति।

(क) धर्मठिकः (ख) धार्मिकः (ग) धर्मिकः

8. मञ्जूषायां प्रदत्तै: पदै: वाच्यपरिवर्तनं कृत्वा अधोलिखितं संवादं पुन: लिखत। 1×3=3

मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से वाच्यपरिवर्तन करते हुए निम्नलिखित संवाद को पुन: लिखिए।

Re-write the following dialogue changing the voice with the help of words given in the box.

गणेश: – सुरेश ! किं त्वं रामायणं पठसि?

सुरेश: – आम् (i)...................... रामायणं पठ्यते।

गणेश: – किं त्वं श्लोकान् स्मरसि?

सुरेश: – आम् मया (ii)...................... अपि स्मर्यन्ते।

गणेश: – किम् कक्षायाम् आचार्य: कथाम् पाठयति?

सुरेश: – आम् कक्षायाम् आचार्येण कथा (iii)......................।

मञ्जूषा

पाठ्यते, मया, श्लोका:

अथवा (OR)

अधोलिखितानां वाक्यानां वाच्यपरिवर्तनं कुरुत। (केवलं त्रयाणाम्) 1×3=3

निम्नलिखित वाक्यों में वाच्य-परिवर्तन कीजिए। (केवल तीन प्रश्न)

Change the voice in the following sentences. (Only three questions)

(क) त्वं पुस्तकं पठसि।

(ख) शिशुना पय: पीयते।

(ग) अहं विद्यालयं गच्छामि।

(घ) गीतया गीतं गीयते।

(ङ) रमा संकल्पं करोति।

9. अधोलिखितदिनचर्यायां रिक्तस्थानानि कालबोधकशब्दै: पूरयत। (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) 1×4=4

निम्नलिखित दिनचर्या में रिक्त स्थानों की पूर्ति कालबोधक शब्दों से कीजिए। (केवल चार प्रश्न)

Re-write the daily routine using words in place of figures. (Only four questions)

(क) दिव्यांश: प्रातः <u>8:00</u> .... योगं करोति।

(ख) रमेश: सायं <u>4:30</u> .... भ्रमणाय गच्छति।

(ग) रमा प्रात: <u>7:15</u> .... प्रातराशं करोति।

(घ) चन्द्रशेखर: सायं <u>6:30</u> .... व्यायामं करोति।

(ङ) कमलेश: रात्रौ <u>8:45</u> .... पुस्तकं पठति।

10. अधोलिखितवाक्येषु रिक्तस्थानानि मञ्जूषाप्रदत्तैः उचितैः अव्ययपदैः पूरयत। (केवलं प्रश्नषट्कम्) ½×6=3

निम्नलिखित वाक्यों में रिक्त स्थानों की पूर्ति मञ्जूषा में दिए गए अव्यय पदों के द्वारा कीजिए। (केवल छः प्रश्न)

Fill in the blanks in the following sentences with appropriate indeclinable words given in the box. (Only six questions)

(क) विद्यालये .... अवकाशः भविष्यति।

(ख) .... रविवासरः अस्ति।

(ग) पत्रवाहकः .... पत्राणि दातुं गच्छति।

(घ) यदि मेघः गर्जति .... मयूराः नृत्यन्ति।

(ङ) अहम् .... आंग्लभाषां पठामि।

(च) सा गणितम् .... पठितुम् इच्छति?

(छ) .... निरीक्षकेन निर्णयः न करणीयः।

(ज) त्वम् अत्र .... श्रमं करोषि।

मञ्जूषा

कदा, सहसा, वृथा, अपि, तर्हि, श्वः, अद्य, इदानीम्

11. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदम् अशुद्धम् अस्ति। शुद्धं पदं विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत। (केवलं प्रश्नत्रयम्) 1×3=3

निम्नलिखित वाक्यों में रेखाङ्कित पद अशुद्ध हैं। शुद्ध पद विकल्प में से चुनकर लिखिए। (केवल तीन प्रश्न)

Underlined words are incorrect in the following sentences. After selecting correct words from the options and write the same. (Only three questions)

(क) वृक्षात् <u>फलाः</u> पतन्ति। (फले/फलानि/फलाः)

(ख) सुमेधा कन्दुकेन <u>क्रीडिष्यथ</u>। (क्रीडिष्यसि/क्रीडिष्यथः/क्रीडिष्यति)

(ग) <u>बालकाः</u> पुस्तकं अपठत्। (त्वम्/सः/अहम्)

(घ) इमौ बालकौ <u>भ्रमन्ति</u>। (भ्रमतः/भ्रमसि/भ्रमति)

खण्ड: – घ (SECTION – D)

पठित–अवबोधनम् (पठित–अवबोधन)

Reading Comprehension

30 अङ्का:

12. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत। 5

निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए।

Read the following prose passage and answer the given questions in Sanskrit.

अग्रिमे दिने स आरक्षी चौर्याभियोगे तं न्यायालयं नीतवान्। न्यायाधीशो बंकिमचन्द्रः उभाभ्यां पृथक्–पृथक् विवरणं श्रुतवान्। सर्वं वृत्तमवगत्य स तं निर्दोषम् अमन्यत आरक्षिणं च दोषभाजनम्। किन्तु प्रमाणाभावात् स निर्णेतुं नाशक्नोत्। ततोऽसौ तौ अग्रिमे दिने उपस्थातुम् आदिष्टवान्। अन्येद्युः तौ न्यायालये स्व–स्व–पक्षं पुनः स्थापितवन्तौ। तदैव कश्चिद् तत्रत्यः कर्मचारी समागत्य न्यवेदयत् यत् इतः कोशद्वयान्तराले कश्चिज्जनः केनापि हतः। तस्य मृतशरीरं राजमार्गं निकषा वर्तते। आदिश्यतां किं करणीयमिति। न्यायाधीशः आरक्षिणम् अभियुक्तं च तं शवं न्यायालये आनेतुमादिष्टवान्।

(अ) एकपदेन उत्तरत। (केवलं प्रश्नद्वयम्) ½×2=1

एक शब्द में उत्तर दीजिए। (केवल दो प्रश्न)

Answer in one word. (Only two questions)

(क) न्यायाधीशः कः आसीत्?

(ख) कस्य आभावात् न्यायाधीशः निर्णेतुं नाशक्नोत्?

(ग) न्यायालये कः समागत्य न्यवेदयत्?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत। (केवलं प्रश्नमेकम्) 1×1=1

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए। (केवल एक प्रश्न)

Answer in a complete sentence. (Only one question)

(क) न्यायाधीशः कौ शवं न्यायालये आनेतुमादिष्टवान्?

(ख) तत्रत्यः कर्मचारी समागत्य किं न्यवेदयत्?

(स) प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत। (केवलं प्रश्नत्रयम्) 1×3=3

दिए गए विकल्पों में से उचित उत्तर चुनकर लिखिए। (केवल तीन प्रश्न)

Choose and write the appropriate answer from the given options. (Only three questions)

(i) 'निरपराधम्' इत्यस्य किं पर्यायपदं गद्यांशे प्रयुक्तम्?

(क) दोषभाजनम् (ख) निर्दोषम् (ग) सदोषम्

(ii) 'श्रुतवान्' इति पदस्य कर्तृपदं किम्?

(क) व्योमेशचन्द्रः (ख) रमेशचन्द्रः (ग) बंकिमचन्द्रः

(iii) 'दिने' इति पदस्य किं विशेषणपदं गद्यांशे प्रयुक्तम्?

(क) अग्रिमे (ख) अन्येद्युः (ग) ततः

(iv) 'न्यायाधीशः' इति पदस्य किं क्रियापदं गद्यांशे प्रयुक्तम्?

(क) न्यवेदयत् (ख) आदिष्टवान् (ग) स्थापितवान्

13. अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत। 5

निम्नलिखित पद्य को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए।

Read the following poetry passage and answer the given questions in Sanskrit.

आचारः प्रथमो धर्मः इत्येतद् विदुषां वचः।
तस्माद् रक्षेत् सदाचारं प्राणेभ्योऽपि विशेषतः।।

(अ) एकपदेन उत्तरत। (केवलं प्रश्नद्वयम्) ½×2=1

एक शब्द में उत्तर दीजिए। (केवल दो प्रश्न)

Answer in one word. (Only two questions)

(i) प्रथमः धर्मः कः?

(ii) अस्माकं आचारः सम्यक् भवेत् इति केषां वचनम् अस्ति?

(iii) प्राणेभ्योऽपि विशेषतः कः रक्षणीयः?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत। (केवलं प्रश्नमेकम्) 1×1=1

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए। (केवल एक प्रश्न)

Answer in a complete sentence. (Only one question)

(क) जनः विशेषतः प्राणेभ्यः अपि कं रक्षेत्?

(ख) विदुषां वचः किम्?

(स) प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत। (केवलं प्रश्नत्रयम्) 1×3=3

दिए गए विकल्पों में से उचित उत्तर चुनकर लिखिए। (केवल तीन प्रश्न)

Choose and write the appropriate answer from the given options. (Only three questions)

(i) 'रक्षेत्' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किं भवेत्?

(क) जनः (ख) सदाचारम् (ग) आचारः

(ii) 'प्रथमःधर्मः' अनयोः पदयोः किं विशेष्यपदम्?

(क) धर्मः (ख) वचः (ग) विशेषतः

(iii) 'कथनम्' इत्यस्य पदस्य कः पर्यायः श्लोके प्रयुक्तः ?

(क) धर्मः (ख) वचः (ग) सदा

(iv) 'मूर्खाणां' इत्यस्य किं विलोमपदं श्लोके प्रयुक्तम् ?

(क) वचः (ख) इति (ग) विदुषाम्

14. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत। 5

निम्नलिखित नाट्यांश को पढ़कर दिए गए प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए।

Read the following drama passage and answer the given questions in Sanskrit.

चाणक्यः – भो श्रेष्ठिन् ! प्रीताभ्यः प्रकृतिभ्यः प्रतिप्रियमिच्छन्ति राजानः।

चन्दनदासः – आज्ञापयतु आर्यः, किं कियत् च अस्मज्जनादिष्यते इति।

चाणक्यः – भो श्रेष्ठिन् ! चन्द्रगुप्तराज्यमिदं न नन्दराज्यम्। नन्दस्यैव अर्थसम्बन्धः प्रीतिमुत्पादयति। चन्द्रगुप्तस्य तु भवतामपरिक्लेश एव।

चन्दनदासः – (सहर्षम्) आर्य ! अनुगृहीतोऽस्मि।

चाणक्यः – भो श्रेष्ठिन् ! स चापरिक्लेशः कथमाविर्भवति इति ननु भवता प्रष्टव्याः स्मः।

चन्दनदासः – आज्ञापयतु आर्यः।

चाणक्यः – राजनि अविरुद्धवृत्तिर्भव।

चन्दनदासः – आर्य कः पुनरधन्यो राज्ञो विरुद्ध इति आर्येणावगम्यते ?

(अ) एकपदेन उत्तरत। (केवलं प्रश्नद्वयम्) ½×2=1

एक शब्द में उत्तर दीजिए। (केवल दो प्रश्न)

Answer in one word. (Only two questions)

(क) चाणक्यः चन्दनदासं किं कथयित्वा सम्बोधयति ?

(ख) कस्य एव अर्थसम्बन्धः प्रीतिम् उत्पादयति ?

(ग) भवताम् अपरिक्लेशः एव कस्य प्रीतिम् जनयति ?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत। (केवलं प्रश्नमेकम्) 1×1=1

पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए। (केवल एक प्रश्न)

Answer in a complete sentence. (Only one question)

(क) प्रीताभ्यः प्रकृतिभ्यः राजानः किम् इच्छन्ति ?

(ख) 'राजनि अविरुद्धवृत्तिर्भव' इति श्रुत्वा चन्दनदासः किं कथयति ?

(स) प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत। (केवलं प्रश्नत्रयम्) 1×3=3

दिए गए विकल्पों में से उचित उत्तर चुनकर लिखिए। (केवल तीन प्रश्न)

Choose and write the appropriate answer from the given options. (Only three questions)

(i) नाट्यांशे 'आविर्भवति' इति क्रियाया: कर्तृपदं किम्?

(क) अर्थसम्बन्ध: (ख) अपरिक्लेश: (ग) अविरुद्धवृत्ति:

(ii) 'चन्द्रगुप्तराज्यम् इदम्' इत्यत्र विशेष्यपदं किम्?

(क) चन्द्रगुप्तराज्यम् (ख) राज्यम् (ग) इदम्

(iii) नाट्यांशे 'विरुद्धवृत्ति:' इत्यस्य किं विलोमपदं प्रयुक्तम्?

(क) अपरिक्लेश: (ख) अविरुद्धवृत्ति: (ग) अर्थसम्बन्ध:

(iv) 'अर्थसम्बन्ध:' इति कर्तृपदस्य क्रियापदं गद्यांशात् चित्वा लिखत।

(क) उत्पादयति (ख) प्रसारयति (ग) आविर्भवति

15. रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत। (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) 1×4=4

रेखाङ्कित पदों के आधार पर प्रश्ननिर्माण कीजिए। (केवल चार प्रश्न)

Frame the questions on the basis of underlined words. (Only four questions)

(क) पुरा त्वया <u>मह्यं</u> व्याघ्रत्रयं दत्तम्।

(ख) सिंह: वानराभ्यां <u>स्वरक्षायाम्</u> असमर्थ एवासीत्।

(ग) आरोग्यम् चापि <u>व्यायामाद्</u> उपजायते।

(घ) धैर्यवान् <u>लोके</u> परिभवं न प्राप्नोति।

(ङ) <u>शिविना</u> विना इदं दुष्करं कार्यं क: कुर्यात्!

16. मञ्जूषात: समुचितपदानि चित्वा अधोलिखितश्लोकयो: अन्वयं पूरयत।

मञ्जूषा से समुचित पद चुनकर निम्नलिखित दोनों श्लोकों के अन्वय को पूर्ण कीजिए।

Complete the prose order of the following two shlokas by choosing the appropriate words given in the box.

I. पिता यच्छति पुत्राय बाल्ये विद्याधनं महत्।
पिताऽस्य किं तपस्तेपे इत्युक्तिस्तत्कृतज्ञता।। ½×4=2

अन्वय :- पिता पुत्राय (i)................ महत् विद्याधनं (ii) ....। अस्य (पुत्रस्य) पिता किं (iii) .... तेपे इति उक्ति: (iv) ....।

II. त्यक्त्वा धर्मप्रदां वाचं परुषां योऽभ्युदीरयेत्।
परित्यज्य फलं पक्वं भुङ्क्तेऽपक्वं विमूढधी:।। ½×4=2

अन्वय:- यः धर्मप्रदाम् (i) .... त्यक्त्वा (ii) .... यः अभ्युदीरयेत्, (सः) विमूढधीः (iii) .... फलं परित्यज्य अपक्वम् (फलं) (iv) ....।

मञ्जूषा

भुङ्क्ते, तत्कृतज्ञता, यच्छति, पक्वम्, वाचम्, बाल्ये, तपः, परुषाम्

अथवा (OR)

मञ्जूषायाः साहाय्येन श्लोकस्य भावार्थे रिक्तस्थानि पूरयित्वा पुनः लिखत। 1×4=4

मञ्जूषा की सहायता से श्लोक के भावार्थ में रिक्त स्थानों की पूर्ति करके पुनः लिखिए।

Rewrite after filling the blanks in the meaning of Shlokas with the help of box.

आलस्यं हि मनुष्याणां शरीरस्थो महान् रिपुः।
नास्त्युद्यमसमो बन्धुः कृत्वा यं नावसीदति।।

भावार्थ :- इदं सत्यमेव यत् (i)...................... तु मानवानां शरीरेषु स्थितः (ii)......................... शत्रुः अस्ति। यतः शरीरे आलस्यकारणात् मानवस्य विकासगतिः स्थिरा भवति। मानवानां कृते जगति (iii)......................... कोऽपि बन्धुः नास्ति। मानवः उद्यमं कृत्वा एव निरन्तरं विकासं करोति, अनेन कदापि (iv)........................... न भवति।

मञ्जूषा

दुःखितः, उद्यमसमः, आलस्यम्, महान्

17. अधोलिखित-कथांशं समुचित-क्रमेण लिखत। ½×8=4

निम्नलिखित कथांश को समुचित क्रम में लिखिए।

Write in right order of the following parts of story.

(i) यतो हि अयम् अन्येभ्यः दुर्बलः।

(ii) 'बहूनि अपत्यानि मे सन्ति' इति सत्यम्।

(iii) तथापि मम अस्मिन् पुत्रे विशिष्टः स्नेहः।

(iv) अचिरादेव चण्डवातेन मेघरवैः च सह प्रवर्षः समजायत।

(v) सुरभिवचनं श्रुत्वा इन्द्रस्य हृदयम् अद्रवत्।

(vi) स तामेव असान्त्वयत् 'गच्छ वत्से ! सर्वं भद्रं जायेत'।

(vii) तथापि दुर्बले सुते मातुः अधिका कृपा भवति।

(viii) सर्वेषु सन्तानेषु जननी तुल्यवत्सला एव।

18. ‘क’ स्तम्भे लिखितानां पदानां पर्यायपदानि ‘ख’ स्तम्भे लिखितानि सन्ति, तानि यथाक्रमेण समक्षं लिखत। (केवलं प्रश्नत्रयम्) 1×3=3

‘क’ स्तम्भ में लिखित पदों के पर्याय पद ‘ख’ स्तम्भ में लिखे गये हैं। उनको यथा क्रम से उनके समक्ष लिखिए। (केवल तीन प्रश्न)

Synonyms of the words of column ‘Ka’ have been given in column ‘Kha’. Write in order in front of required words. (Only three questions)

क	ख
सुहृद्	सूर्य:
गज:	शरीरम्
सविता	कुञ्जर:
गात्रम्	मित्रम्

अथवा (OR)

अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुकूलम् उचितार्थान् चित्वा लिखत। (केवलं प्रश्नत्रयम्) 1×3=3

निम्नलिखित वाक्यों में रेखाङ्कित पदों के प्रसंगानुसार उचित अर्थ को चुनकर लिखिए। (केवल तीन प्रश्न)

Write the appropriate meaning after choosing the underlined words of the following sentences. (Only three questions)

1. त्वया दुष्ट: हन्तव्य: इति।
   (क) मारणीय: (ख) पालनीय: (ग) ध्येयः
2. आवयो: वंशस्य कर्त्ता ‘सहस्रदीधिति: एव।
   (क) चन्द्र: (ख) शिव: (ग) भानु:
3. अनृतं वदसि चैत् काक: दशेत्।
   (क) सत्यम् (ख) मिथ्या (ग) मन्दम्
4. दुर्बल: बलीवर्द: जवेन गन्तुम् अशक्त:।
   (क) द्रुतगत्या (ख) काठिन्येन (ग) ताडनेन